

P. Puusepp, V. Alttoa ja Kr. Kure

**E E S T I
K E E L E
Õ P I K
A L G K O O L I L E**

I õ p p e a a s t a

R K P E D A G O O G I L I N E K I R J A N D U S

A-19,857

Sundeksemplar

P. PUUSEPP,
V. ALTOA ja KR. KURE

EESTI KEELE ÕPIK

ALGKOOLILE

I ÕPPEASTA

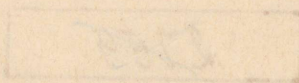
~~2759~~

RK
PEDAGOOGILINE KIRJANDUS
TALLINN 1941

2

A- 12857

1. Lause ja sõna.

1. Koolis.

**Kell heliseb. Õpetaja ilmub. Tund algab.
Juku joonistab maja. Aino joonistab lippu.
Aeg kulub. Tund lõpeb.**

Märkus. Antud jutus on 7 lauset. Esimene lause on: Kell heliseb. Neljandas lauses on 3 sõna.

2. Joonistan sirbi, vasara ja lipu ning kirjutan piltide alla:

sirp

vasar

lipp

3. Loen hoolikalt antud sõnu ja vaatlen allpool antud pilte. Kirjutan antud sõnad vastavalt piltidele õiges järjekorras. Sõnade vahele panen koma.

Loomi.

hiir

orav

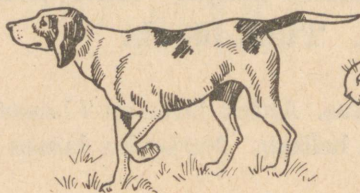
jänes

siil

kass

koer

Loomi.

hiir, orav, jänes, siil,
kass, koer.

4. Loen hoolikalt antud sõnu ja vaatlen allpool antud pilte. Kirjutan antud sõnad vastavalt piltidele õiges järjekorras.

Linde.

kukk

kana

luik

part

kurg

vares

Linde.

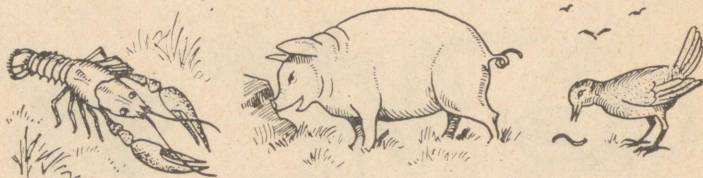
kukk, kana, luik, part,
kurg, vares.

5. Loen järgnevad laused hoolikalt läbi. Kirjutan laused vastavalt piltidele õiges järjekorras.

Siga tuhnil kärsaga.

Vähk pigistab sõraga.

Lind sööb nokaga.

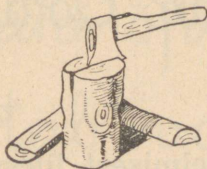
Siga tuhnil kärsaga.
Vähk pigistab sõraga.
Lind sööb nokaga.

6. Loen järgnevad laused hoolikalt läbi. Kirjutan laused vastavalt piltidele õiges järjekorras.

Kalu püütakse noodaga.

Nägu pestakse seebiga.

Puid raiutakse kirvega.

Kalu püütakse noodaga.
Nägu pestakse seebiga.
Puid raiutakse kirvega.

7. Kirjutan allpool antud lausete hulgast ainult need laused, milledes kõneldakse lindudest.

Kukk laulab. Põrsas ruigab.
Hiir piiksub. Vares kraaksub.
Varblane sirtsuab. Tall määgib.
Kits mökitab. Öökull huikab.

8. Kirjutan eelmisest ülesandest need laused, milledes kõneldakse loomadest.

Iga lause järel on **peatus**.
Kirjutamisel pannakse lause lõppu **punkt**.
Lause algul kirjutame **suure algustähe**.

9. Kirjutan allpool antud lausete hulgast ainult need laused, milledes kõneldakse lastest.

Vanaema koob sukka.

Juku joonistab lippu.

Emma askeldab köögis.

Ainoke mängib nukuga.

Väike Liine õpib laulu.

Isa töötab vabrikus.

Vanaisa loeb ajalehte.

Kass tukub põrandal.

Lause on sõnadega väljendatud
mõte.

10. Kirjutan eelmisest ülesandest need laused, milledes kõneldakse emast, isast, vanaemast ja vanaisast.

---

11. Loen antud lauseid. Panen tähele, mis-suguse sõna lugemisel hääl langeb esimeses, teises ja kolmandas lauses.

Meie niidame vilja masinaga.

Meie niidame vilja.

Meie niidame.

Lause viimase sõna lugemisel hääl langeb ja selle järel tehakse **peatus**. Kirjutamisel see peatus märgitakse **punktiga**.

12. Kirjutan järgnevad laused ja kriipsutan alla need sõnad, missuguste sõnade lugemisel hääl langeb.

I

Isa töötab vabrikus sepana.

Isa töötab vabrikus.

Isa töötab.

II

Lapsed läksid.

Lapsed läksid aeda.

Lapsed läksid aeda mängima.

13. Valin kahest veerust sobivad sõnad ja kirjutan mõttelt õiged laused. Lause lõppu panen punkti.

I

Koer	hinnub
Hobune	rõhib
Siga	ammub
Lehm	haugub

Näidis: Koer haugub.

II

Sulega	õmbleme
Nõelaga	kaevame
Vasaraga	kirjutame
Labidaga	taome

14. Kirjutan mõttelt õigeid lauseid. Selleks lisan antud kahele sõnale kolmanda sõna sulgudest. Lause lõppu panen punkti.

I

Koer elab .....

Liga elab .....

Rebane elab .....

Haug elab .....

Lehm elab .....

Hobune elab .....

(metsas, kuudis, tallis,
sigalas, laudas, vees)

Näidis: Koer elab kuudis.

II

Rukis kasvat .....

Sirel kasvat .....

Porgand kasvat .....

Oder kasvat .....

Mustikas kasvat .....

Kaalikas kasvat .....

(metsas, põllul, aias)

15. Koostan suuliselt lauseid sellest, kellega ma suvel mängisin ja kuidas oma vanemaid aitasin.

16. Kirjutan pildi asemele sobiva sõna. Sõnu valin alt sulgudest.

See oli suvel.

kõrvetas.

kiikus lainetel.

lõi vees sulpsu.

(Päike Kalake Lootsik)

17. Kirjutan lünka nõutava sõna jutust.

Ära ole kuri!

Väike Maie sammus kodu poole. Teel tuli talle vastu naabri Irimi. See hakkas valjusti haukuma. Irimi, ära ole kuri!

Ära ole kuri!

Väike sam-
mus kodu poole. Teel tu-
li talle naabri Ir-
mi. See valjusti
haukuma. Irimi,
ole kuri!

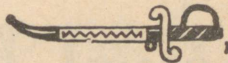
18. Loen allpool antud jutukese hoolikalt läbi. Hiljem kirjutan sama lookese vihikusse. Piltide asemele kirjutan sõnu sulgudest.

(laev, mõök, trumm, püss, mänguasju)

Kusti
mänguasjad.

Kustil on palju

   . Tal on ka uhke

 , tore ,

suur ja punane

19. Kirjutan lünka nõutava sõna jutust.

Tule tagasi!

Väikesel Ainol oli kena kanake. See munes lapsele suuri mune. Ühel päeval kadus kanake ära. Tule rutemini tagasi, Aino kanake!

Tule tagasi!

Väikesel Ainol oli
kanake. See

lapsele suuri mune.

päeval kadus kanake ära.

Tule rutemini tagasi, Ai-

no

20. Loen allpool antud jutukese enne hoolikalt läbi. Hiljem kirjutan sama lookese vihkusse. Piltide asemele kirjutan sõnu sulgudest.

(kringel, kleidi, auto, küünlad)

Linda sünnipäev.

Pölesid . Laua-

le toodi rosinatega .

Emal kinkis Lindale

 , aga vend Ju-
ku annetas õele oma-
tehtud .

21. Kirjutan lünka nõutava sõna jutust.

Kesklinnas.

Kesklinnas on elav liikumine. Sõidetakse hobuste ja autodega. Ka jalakäijaid on palju. Kõik kohad on seal kihinat ja kahinat täis.

Kesklinnas.

Kesklinnas on liikumine. Sõidetakse hobuste ja Ka ja lakäijaid on palju. Kõik on seal kihinat ja kahinat

22. Kirjutan punktjoone asemele sobiva sõna. Algan iga lause suure algustähega. Iga lause lõppu panen punkti.

I

pada on	sild on . . . . .
kummut on	tass on . . . . .
laud on	rahvamaja on . . . . .
kastrul on	tool on . . . . .

(mööbel, ehitis, nõu)

Näidis: Pada on nõu.

II

ader on	höövel on . . . . .
vanker on	regi on . . . . .
kahvel on	labidas on . . . . .
vikat on	vihmavari on . . . . .

(sõiduk, tarbeasi, tööriist)

23. Loen jutu sügise kohta.

Sügisel.

Lehed langesid. Vihma sadas lõpmata. Linnud lahkusid soojale maale. Maanteed olid porised. Lapsed ei saanud enam õues mängida.

Küsimusi.

1. Mitu lauset on selles jutus?
2. Mitmendas lauses kõneldakse lindudest?
3. Mitu sõna on neljandas lauses?
4. Missugused sõnad loetakse selles jutus madalama häälega?

24. Vaatlen järgnevaid lauseid.

I

Näljased linnud otsisid toitu.

Kes otsisid?		Linnud otsisid.
Otsisid mida ?		Otsisid toitu .
Missugused linnud?		Näljased linnud.

II

Tiiu tõi lindudele teri.

Kes tõi?		Tiiu tõi.
Tõi mida ?		Tõi teri .
Tõi kellele ?		Tõi lindudele .

Lauses on iga sõna seotud mõne teise sõnaga.

25. Kirjutan küsimuste taha teineteisega seotud sõnad.

I

Vihane koer haukus õues.
Kes haukus? |
Haukus kus? |
Missugune koer? |

II

Lõbus Antsuke jooksis õue.
Kes jooksis? |
Jooksis kuhu? |
Missugune Antsuke? |

26. Seon sõnu nõnda, et saan lõpetatud mõtte. Lause lõppu panen punkti.

I

Mina	Meie . . . . .
Sina	Teie . . . . .
Tema	Nemad . . . . .

(mängite, mängin, mängivad, mängid, mängime, mängib)

II

Mina	Meie . . . . .
Sina	Teie . . . . .
Tema	Nemad . . . . .

(õpime, õpivad, õpите, õpid, õpib, õpin)

27. Seon sõnu nõnda, et saan mõttelt õiged laused. Algan lause suure algustähega ja panen lause lõppu punkti.

sepp		sepad . . . . .
pioneer		pioneerid . . . . .
lennuk		lennukid . . . . .
valvur		valvurid . . . . .

(taovad, taob, õpib, õpivad, lendavad, lendab, valvab, valvavad)

Näidis: Sepp taob. Sepad taovad.

28. Loen antud küsimusi ja vastuseid. Vaatlen hoolikalt jämendatult trükitud sõnu.

I

1. Kes loeb?		1. Vanaisa loeb.
2. Mida teeb vana- isa?		2. Vanaisa loeb .
3. Mida loeb vanaisa?		3. Vanaisa loeb aja- lehte .
4. Missugust ajalehte loeb vanaisa?		4. Vanaisa loeb uut ajalehte.

II

1. Kes koob? 2. Mida teeb vana- ema? 3. Mida koob vana- ema? 4. Kellele koob vana- ema sukka?	1. Vanaema koob. 2. Vanaema koob . 3. Vanaema koob sukka . 4. Vanaema koob Ainole sukka.

29. Loen küsimusi ja vastuseid hoolikalt. Leian teises veerus õige sõna, mis vastab jämendatult trükitud sõnale.

I

1. Kes mängis? 2. Mida tegi Jutake? 3. Kus mängis Jutake? 4. Millega mängis Jutake tagatoas?	1. Jutake mängis. 2. Jutake mängis. 3. Jutake mängis tagatoas. 4. Jutake mängis tagatoas nukuga.

II

1. Kes siristas? 2. Mida tegi lind? 3. Kus siristas lind? 4. Missugune lind si- ristas puuksal?	1. Lind siristas. 2. Lind siristas. 3. Lind siristas puu- oksal. 4. Kena lind siristas puuksal.

30. Kirjutan punktjoone asemele nõutava sõna sulgudest. Nõutava sõna ja küsimuse kriipsutan alla.

I

- Sadas rohkesti . . . . . (mida?)
Tänav oli kaetud . . . . . (millega?)
Lapsed kelgutasid . . . . . (kus?)
Helga tõi lindudele . . . . . (mida?)

(kelgumäel, tangu, lumega, lund)

Näidis: Sadas rohkesti lund (mida?).

II

- Eemal asetses . . . . . (mis?)
Töölised ruttasid . . . . . (kuhu?)
Töölised töötasid . . . . . (kus?)
Töölised tulid . . . . . (kust?)

(vabrikusse, vabrikust, vabrik, vabrikus)

III

- Juku tahtis endale . . . . . (mida?)
Juku sai sünnipäevaks . . . . . (mille?)
Jukul on nüüd . . . . . (mis?)
Juku läheb kelgumäele . . . . . (millega?)

(uue kelgu, uue kelguga, uut kelku, uus kelk)

31. Valin sulgudest lausete kirjutamisel ainult ühe sõna. Kirjutan laused sulgudeta.

Hobune.

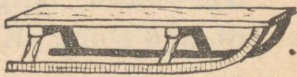

Hobune on (targa, tark, tarka) loom. Oma (toitjale, toitjaga, toitjat) hoiab ta väga. Kiiresti (jooksevad, jooksen, jookseb) ta kerge saani ees.

Näidis: Hobune on tark loom.

32. Koostan suuliselt lauseid, tarvitades alljärgnevaid sõnu.

1. kukk, kana, kägu, part.
2. haug, kiisk, särg, luts.
3. kask, kuusk, paju, sirel.
4. sirp, vasar, lipp, katus.

33. Kirjutun jutule sobiva pealkirja ja lünka pildi asemele sobiva sõna. Sõnu valin alt sulgudest.

Õhtul tuli . Lil-
lile tõi ta uhke .
Õie sai kena .
Aga Ants sai toredad
 .

(kelgu, nuku, suusad, külmaonu)

---

2. Silp.

34. Häälдан antud sõnu ja panen tähele, mitu korda liigub suu sõna hääldamisel.

kass (suu liigub 1 kord),
kukk („ „ 1 „),
hunt („ „ 1 „).

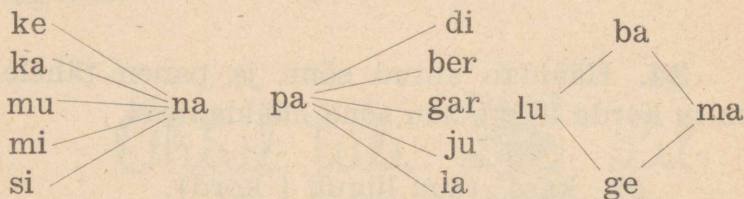
e|ma (suu liigub 2 korda),
ka|la („ „ 2 „),
au|rik („ „ 2 „),
sa|dam („ „ 2 „).

Küsimusi. 1. Kuidas teie metsas hüüate oma ema, kui olete emast maha jäänud? 2. Kuidas kutsete Ainot õue mängima, kui Aino on eemal aias, aga teie olete õues?

Sõnad jagunevad ütlemisel osadeks. Need osad on **silbid**.

Mitu korda suu liigub sõna hääldamisel, nii mitu silpi on sõnas.

35. Loen antud silbid sõnadeks ja panen tähele, mitu korda liigub suu iga sõna hääldamisel.

Kui suu liigub sõna hääldamisel kaks korda, siis on sõna kahesilbiline.

Kui suu liigub sõna hääldamisel kolm korda, siis on sõna kolmesilbiline.

36. Vaatlen sõnade silbitamist.

Märkus. Silbid on eraldatud üksteisest püst-kriipsuga. Ühetäheline silp on trükitud jämen-
datult.

Ko|le u|ni.

Ai|no ma|gas. Ta nä|gi und. Suu|re lon|di|ga
loom tu|li te|ma juur|de. Loom mük|sas te|da ja
koo|ber|das jäl|le mi|ne|ma. Ai|no är|kas. Ta o|li
näi|nud u|nes e|le|van|ti.

Kass.

Seal ta is|tub plii|di|suu ees! Kui ke|na on ta o|ma läi|ki|vas ka|su|kas, o|ma sä|ra|va|te sil|ma|de|ga ja pik|ka|de vur|ru|de|ga! A|ga hoi|a, et sa te|ma|ga tül|li ei sa|tu! Mui|du kri|bib ta sind o|ma te|ra|va|te küün|te|ga.

Suulisi ülesandeid. 1. Leida antud kahest lookest need sõnad, millede hääldamisel suu liigub ainult kord! 2. Leida kahesilbilisi sõnu! 3. Leida kolmesilbilisi sõnu! 4. Leida sõnu, milledes on ühetäheline silp!

37. Kirjutan tükist „Kole uni“ ainult ühesilbilisi sõnu.

38. Kirjutan tükist „Kole uni“ ainult kahesilbilisi sõnu. Sõnad jagan sidekriipsu abil silpideks.

Näidis: Ai-no, ma-gas

39. Kirjutan tükist „Kass“ ainult kolmesilbilisi sõnu. Sõnad jagan sidekriipsu abil silpideks.

Näidis: Plii-di-suu, läi-ki-vas

40. Leian ja kirjutan selle sõna, missuguse mängijad hüüdsid.

Juku viskas Lainele rätiku ja hüüdis: ka.
Laine püüdis rätiku kinni ja hüüdis: len. Ruudi
püüdis rätiku kinni ja hüüdis: der.

41. Kirjutan punktjoone asemele nõutava silbi. Silpide vahele tõmban sidekriipsu.

tu-	si-	re-	-ne
sa-	re-	ho-	-ne
pi-	kü-	si-	-lik
lõ-	va-	vi-	-vik
nä-	pa-	maa- ...	-kas
kä-	se-	lau-	-ke

(tuba, saba, pidu, lõbu, nägu, kägu; sibul, redel, kübar, vagun, pagar, sepik; rebane, hobune, sisalik, videvik, maasikas, lauluke)

Näidis: tu-ba, sa-ba

3. Häälik ja täht.

42. S-ü-g-i-s-e-l.

J-u-b-a l-a-n-g-e-v-a-d l-e-h-e-d. V-i-h-m-a
s-a-j-a-b. L-a-p-s-e-d e-i m-ä-n-g-i e-n-a-m
õ-u-e-s.

Antud jutuke koosneb pealkirjast ja kolmest lausest. Esimeses lauses on 3 sõna. Sõnas „lehed“ on 5 häälikut. Häälikud märgitakse kirjas tähtedega. Tähed on suured ja väikesed.

Kõik tähed kindlas järjekorras moodustavad tähestiku.

Eesti tähestik on järgmine:

**A, a, B, b, D, d, E, e, G, g, H, h, I, i,
J, j, K, k, L, l, M, m, N, n, O, o, P, p, R, r,
S, s, T, t, U, u, V, v, Õ, õ, Ä, ä, Ö, ö, Ü, ü.**

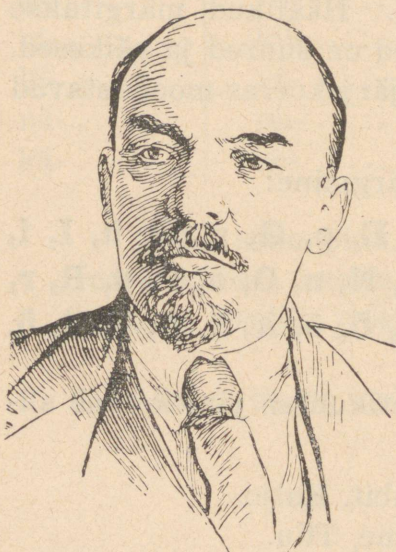
43. Kirjutan tähestikulises järjekorras alljärgnevad nimed.

1. Rein, Ants, Lembit, Kaljo.
2. Maret, Ella, Laine, Tiiu.
3. Hirv, Lubi, Kallas, Aland.
4. Sirge, Lõhmus, Pihlo, Maru.

Näidis: Ants, Kaljo, Lembit, Rein.

4. Suur algustäht nimesedes.

44. Kirjutate piltide all olevad nimed oma vihikusse.

Lenin

Stalin

45. Kirjutan järgnevaist lauseist ainult nimed. Nimede algustähed kirjutan värvilise pliiatsiga.

Juku Vahtra kõrval istub **Peeter Ots**. Ta on **Juku Vahtra** hea sõber. **Kusti Luha** ja **Jüri Raud** on ka ta head sõbrad. Lapsi õpetavad õpetajad **Ilmar Mänd** ja **Hilda Kuusk**.

Nimed ja perekonnanimed kirjutatakse **suure algustähega**.

46. Kirjutan eelmises ülesandes antud laused nõnda, et nimede asemel on teised nimed. Nimede algustähed kirjutan värvilise pliiatsiga.

47. Kirjutan antud nimede hulgast kõik poiste nimed. Nimede vahele panen koma. Viimase nime lõppu panen punkti. Pealkirjaks —

Poiste nimesid.

Rein, Ants, Ella, Maret, Juta, Jüri, Kaarel, Anna, Linda, Laine, Olev, Ilmar, Vaike, Vello, Lea, Valter, Jaan, Oskar, Maie, Leida.

48. Kirjutan antud nimede hulgast kõik tüdrukute nimed. Pealkirjaks —

Tüdrukute nimesid.

Helle, Värni, Kaljo, Elsa, Helmi, Uno, Ago, Liia, Leili, Olav, Maimu, Helvi, Arvo, Priidu, Paula, Helju, Lootus, Lembit, Mari, Juhan.

49. Kirjutan meie klassi poiste nimesid.

50. Kirjutan meie klassi tüdrukute nimesid.

51. Allpool on antud hobuste ja lehmade nimesid. Kirjutan loomade nimede hulgast ainult hobuste nimesid.

Miira, Tähik, Maasik, Esku, Lehik, Tella, Punik, Kirjak, Sepu, Seku, Mustik.

Loomade nimed kirjutatakse
ka **suure algustähega.**

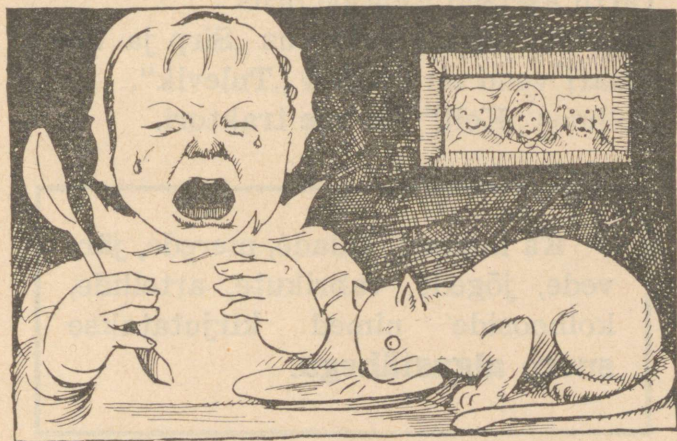
52. Allpool on antud koerte ja kasside nimed. Kirjutan loomade nimede hulgast ainult kasside nimedid.

Pondu, **K**aaru, **M**insi, **K**iti, **I**rmi, **A**rmi, **I**nts, **R**unts, **P**ampu, **N**epi, **S**uli, **M**irta, **J**assa, **R**eks, **M**uri.

53. Loen antud jutukesi. Tärnidega märgitud nimede asemele kirjutan teised nimed.

Äpardus *Maiega.

Väike *Maie sõi suppi. Kass *Kiti hüppas ka taldriku juurde. *Maie kohkus ja hakkas nutma. Siis tuli vanaema ja ajas *Kiti ära.

***Reinu *Mints.**

Väike *Rein sai kingiks valge kassipojukesese.
*Rein pani loomakesele nimeks *Mints. Peagi
harjus väike *Mints oma uue koduga.

54. Kirjutan suure algustähe värvilise
pliiatsiga.

I

Seltsimees Stalin elab Moskvas.
Aino isa sõitis Luke külla.
Volga suubub Kaspia merre.
Võru linna juures on Tamula järv.

II

Tartu asetseb Emajõe orus.
Jaani isa töötab vabrikus „Sirp ja Vasar“.
Ilmari vend on artellis „Tulevik“.
Kolhoos „Koit“ sai uue traktori.

Ka linnade, külade, merede, jär-
vede, jõgede, vabrikute, artellide,
kolhooside nimed kirjutatakse
suure algustähega.

55. Üks nimi igas reas ei kuulu antud nimede hulka. Kirjutamisel jätan tolle sõna välja.

I

1. Moskva, Leningrad, Tallinn, Ella.
2. Elsa, Rein, Jüri, Ilmar.
3. Leida, Ants, Linda, Maret.

II

1. Irmu, Armi, Põdu, Kiti.
  2. Täht, Maasik, Reks, Mustik.
  3. Minski, Miisu, Kiti, Muri.
-

5. Täis- ja kaashäälik.

56. Tõmban jämendatult trükitud tähtedele kriipsu alla.

Kolm sõpra.

Igal lapsel on kolm sõpra. Nad tervitavad lapsi õhtul. **Esimene sõber on haigutus. Teise nimi on suigatus. Kolmanda sõbra nimi on uni.**

Häaldan täie häälega:

a, e, i, o, u, õ, ä, ö, ü.

Pean meeles! Antud häälikud on täishäälikud.

57. Kirjutan jämendatult trükitud tähed värvilise pliiatsiga.

I

Kes see talitab juba vara hommikul köögis?

II

Kes see askeldab siin ja seal kogu päeva?

III

Kes see viimasena läheb puhkama?

Häaldan antud häälikuid:

b — be, **d** — de, **g** — ge, **h** — ha,
j — jot, **k** — ka, **l** — el, **m** — em,
n — en, **p** — pe, **r** — er, **s** — es,
t — te, **v** — ve.

Pean meeles! Antud häälikud
 on **kaashäälikud**.

58. Märgin täishäälikud ja kaashäälikud antud sõnades.

Sõna	Täis- häälikud	Kaas- häälikud
ema	e, a	m
isa	i, a	s
vend	e	v, n, d
õde		
onu		
tädi		

59. Märgin täishäälikud ja kaashäälikud. Selleks koostan eelmises ülesandes antud tabeli.

1. pink, ahi, pilt, sohva, süng, laud.
2. leib, liha, vesi, kali, vorst, sink.

60. Kriipsutan alla nende täishäälikute märgid, mis on ühised igas reas.

I

1. Ilmar, Maret, Juhan.
2. Jüri, Miku, Linda.
3. Vello, Aino, Olev.

II

1. Punik, Suvik, Mustik.
2. õpilane, ranits, sõnastik.
3. vesi, kringel, sepik.

Näidis: Ilmar, Maret, Juhan.

61. Kriipsutan alla nende kaashäälikute märgid, mis on ühised igas reas.

I

1. kartul, peet, tulp.
2. malk, palk, tilk.
3. õlg, selg, jalg.
4. õhk, tuhk, nahk.

II

1. kass, uss, klass.
2. kaas, uus, klaas.
3. latt, vatt, rutt.
4. laat, vaat, ruut.

62. Kirjutam alljärgnevais sõnades **f** värvilise pliiatsiga.

Film, telefon, grammofon, nafta, foto, Jossif, Alfred, Ferdinand.

63. Koostan suuliselt lauseid, milledes on eelmises ülesandes antud sõnu.

Näidis: Kinos näidati filmi „Lenin oktoobrikuus“.

6. Lühike ja pikk häälik.

64. Võrdlen ja hääldan õigesti jämendatult trükitud täishäälikuid silbitatud sõnades.

Vi-li oli salves.

Artell ostis kümme **vii**-li.

Vi-li — täishäälik **i** on lühike.

Vii-li — täishäälik **i** on pikk.

Lühike täishäälik kirjutatakse ühekordselt.

Pikk täishäälik kirjutatakse kahekordselt.

65. Võrdlen veel ja hääldan õigesti jämendatult trükitud täishäälikuid silbitatud sõnades. Kirjutan jämendatult trükitud täishäälikud värvilise pliitsiga.

I

Muri, ära ole **ku**-ri!

Traktor sõitis **kuu**-ri.

Ka-li on jook.

Lapsuke sõi **kaa**-li.

Ti-bu nokkis teri.
 Lind lehvitas **tii**-bu.
Ke-ras oli vähe lõnga.
 Jaak **kee**-ras ukse lukku.

Küsimusi. 1. Mitmekordse tähega kirjutatakse lühike täishäälik? 2. Mitmekordse tähega kirjutatakse pikk täishäälik?

66. Kriipsutan alla lühikese (ühekordse) täishääliku.

1. Aias kasvab tore puu.
2. Taat pani toore puu ahju.
3. Lapsel oli hele hääl.
4. Häll on lapse voodi.
5. Mõnel inimesel on jäme hääl.
6. Nüüd jääme parem koju.

67. Kriipsutan alla pika (kahekordse) täishääliku.

1. Uus luud pühib hästi.
2. Kuri Kaaru jooksis kuuri.
3. Liina sõitis emaga linna.
4. Suur rõõm on üürike.
5. Mõni puu on seest õõnes.
6. Rooste sööb rauda.

68. Kirjutan kriipsuga täishääliku kas ühe- või kahekordse tähega. Selleks loen hoolikalt läbi enne ülesannet antud sama pikema jutukese.

Orav.

Suure männi ladvas istub tore orav. Loomakese tihe saba on püsti. Orava tumedad silmad uurivad suurt käbi. Siis haarab loomake selle oma väikeste käppadega ja hakkab närima. Tore on niisugune pilt!

Orav.

To—re orav istub su—re männi la—dvas. Lo—makese sa—ba on püsti. Orav ha—rab kä—bi käppade vahele ja hakkab nä—rima. Tõesti on tore ni—sugune pilt!

69. Võrdlen ja hääldan õigesti jämendatult trükitud kaashäälikuid silbitatud sõnades.

Tee ääres oli ta-**l**u.

Meie läksime ta-**l**u.

Ta-**l**u — kaashäälik **l** on lühike.

Ta-**l**-**l**u — kaashäälik **l** on pikk.

Lühike kaashäälik **l** kirjutatakse ühekordselt.

Pikk kaashäälik **l** kirjutatakse kahekordselt.

70. Võrdlen ja hääldan õigesti jämendatult trükitud kaashäälikuid **l, m, n, r, s** silbitatud sõnades. Kirjutan jämendatult trükitud kaashäälikud värvilise pliiatsiga.

Maja lae all on ta-**la**.

Päike sulatas ära

lu-**me**.

Li-**na** kasvab põllul.

Na-**ri** on magamiseks.

Pü-**si** ometi paigal!

Ära ta**l-la** vilja!

Poiss kukkus kelgult

lum-**me**.

Taat sõitis lin-**na**.

Nar-**ri** inimest ei
maksa narrida.

Kütt puhastas püs-**si**.

71. Võrdlen veel antud tabelis kaashäälikuid **l, m, n, r, s** sõnade keskel.

ta- la	tal- la	l	ll
lu- me	lum- me	m	mm
li- na	lin- na	n	nn
na- ri	nar- ri	r	rr
pü- si	püs- si	s	ss

Pikk kaashäälik **l, m, n, r, s** kirjutatakse kahekordse tähega.

72. Kriipsutan alla kaks ühesugust kõrvu-
seisvat kaashäälikut või kirjutan nad värvilise
pliatsiga.

1. Kassike mängis palliga.
  2. Murra Murile natuke leiba!
  3. Mõne lille varred on nõrgad.
  4. Kanad magavad õrrel.
  5. Väike Ella andis linnukestele teri.
  6. Anna ja Vello läksid kooli.
-

7. Tegelik tutvumine häälikutega g, b, d ja k, p, t.

73. Võrdlen ja hääldan õigesti jämendatult trükitud sõnades kaashäälikuid **g** ja **k**.

Ats sai uue **kelgu**
(mille?).

Tööline sai kätte kogu
palga (mille?).

Ats läks katsuma uut
kelku (mida?).

Tööline sai head **palka**
(mida?).

Palga — kaashäälik **g** on lühike.

Palka — kaashäälik **k** on pikk.

74. Tõmban alla jämendatult trükitud sõnades lühikesele kaashäälikule **g** ühe kriipsu, aga pikale kaashäälikule **k** kaks kriipsu.

1. Kalur kodus uue **võrgu** (mille?).
2. Kalur kodus kaks **võrku** (mida?).
3. Kala tõmbas **korgi** (mille?) vee alla.
4. Õngitseja ei näinud enam **korki** (mida?).
5. Ema küpsetas Leale suure **koogi** (mille?).
6. Laps sõi suurt **kooki** (mida?).

75. Võrdlen ja hääldan õigesti jämendatult trükitud sõnades kaashäälikuid **b** ja **p**.

Asta tõi aiast **kimbu**
(mille?) lilli.
Peeduke hüppas üle
lompi (mille?).

Asta tõi aiast kaks
kimpu (mida?) lilli.
Õues oli mitu **lompi**
(mida?).

Lombi — kaashäälik **b** on lühike.

Lompi — kaashäälik **p** on pikk.

76. Tõmban alla jämendatult trükitud sõnades lühikesele kaashäälikule **b** ühe kriipsu, aga pikale kaashäälikule **p** kaks kriipsu.

1. Vaasi pandi neli **tulpi** (mida?).
2. Heino andis ühe **tulbi** (mille?) tädile.
3. Tööline teritas **sirpi** (mida?).
4. Tööline viis **sirbi** (mille?) rehe alla.
5. Meister parandas **pumpa** (mida?).
6. **Pumba** (mille?) parandamine polnudki kerge töö.

80. Kirjutan kaashäälikud **b**, **p** ja **pp** sõna lõpul värvilise pliiatsiga.

1. Punane lipp lehvib katusel.
2. Terav kirves leiab kivi.
3. Kuidas kaup, nõnda hind.
4. Sepp taob rauda.
5. Seep vahutab hästi.
6. Aeg maksab raha.

81. Kirjutan kaashäälikud **d**, **t** ja **tt** sõna lõpul värvilise pliiatsiga.

1. Kuld ei karda tuld.
2. Taat oli vanem kui eit.
3. Nutt on naeru vend.
4. Vaat veeretati vette.
5. Tuli kardab vett.
6. Väike lind istus oksal.

82. Kirjutan kriipsuga kaashääliku kas ühe- või kahekordse tähega. Selleks loen hoolikalt läbi enne ülesannet antud sama pikema jutukese.

I

Linnud talvel.

Oli väga külm ilm. Linnud sirtsusid haledasti. Neil oli nälg. Väike Ella märkas linnukesi. Kohe tõttas ta tuppa ja tõi linnukestele tangu. Mõni julgem linnuke ruttas kohe tangu nokkima.

Linnud talvel.

Lin—ud sirtsusid kurvalt. El—a märkas lin—ukesti. Ta töt—as tup—a ja tõi lin—ukestele tan—gu. Üks julge lin—uke rut—as kohe jaole.

II

Vallatu lumehelbeke.

Kõrgelt paksude pilvede vahelt poetus vallatu lumehelbeke läbi. Liugles, liugles, ikka maa poole. Ta tahtis näha, kuidas inimesed elavad. Teel juhtus ta lendava linnu selga. Hüppas aga sealt uuesti alla. Viimaks jõudis ta katusele. Hüples seal ühes teistega, kuid viskus sealtki edasi. All seisis aga mees ja suitsetas piipu. Lumehelbeke kukkus otse mehe piipu. Särtsti! ja teda polnudki enam.

Vallatu lumehelbeke.

Lumehelbeke liugles ik—a ja ik—a maa poole. Teel juh—tus ta lin—u sel—ga. Sealt aga hüp—as ta al—a. Al— seisis mees ja suitsetas piip—u. Helbeke kuk—us piipu ja teda polnudki enam.

---

8. Sõna algul k, p, t.

83. Vaatlen antud lauseid.

1. **K**uri **k**oer **k**ippus **K**usti **k**allale.
2. **K**usti **k**isendas **k**oledasti.
3. **P**udrupada **p**odises **p**liidil.
4. **P**õua **p**uhul **p**õevad **p**õllud.
5. **T**iiu **t**õi **t**uppa **t**illukese **t**ibu.
6. **T**alleke **t**ahtis **t**uppa **t**ulla.

Pea meeles! Sõna algul kirjutame **k, p, t**.

84. Kriipsutan alla **k, p, t** sõna algul või kirjutatan **k, p, t** sõna algul värvilise pliiatsiga.

I

1. Käsi peseb kätt. 2. Iga pilv ei too vihma.
3. Tühi kõht on kõige parem kokk. 4. Parempool muna kui tühi koor. 5. Kõval pähkliil magus tuum. 6. Kahju ei tule kell kaelas.

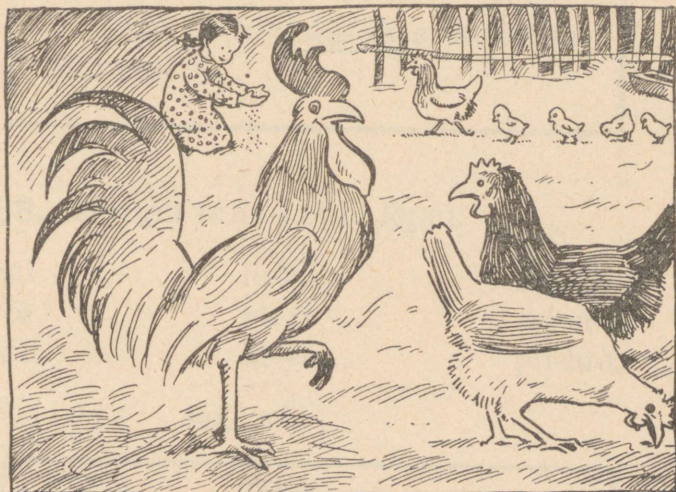
II

1. Karjane Kusti kaitses karja kuusiku kõrval. 2. Kuusikust kargas kuri koer Kusti kallale. 3. Kusti kihutas kurja koera kuusikusse. 4. Põrsakesed püherdasid poris. 5. Pliidil porises pisike pott. 6. Tiiu tahtis tillukest tibu tuppa tuua.

85. Kirjutan tükist kõik **k**-ga algavad sõnad.

Kukk ja kanad.

Kukk ja kanad elavad kanalas. Kui neile toitu antakse, siis hüüab kukk kõik kanad

kohale. Kuhu sammub kukk, sinna ruttavad ka kanad. Kused ja kanad on kodulinnud.

86. Kirjutan antud lausete hulgast ainult need laused, milledes kõik sõnad algavad kas **k**, **p** või **t** tähega.

Poisike putkas kurja koera nähes tuppa.

Peetrike komistas ja kukkus.

Pisike Kusti peitis end kapi taha.

Kööki toodi veelgi puid.

Tiiuke tukkus tugitoolil.

Kanad kaagutasid kanalas.

Poisike puhus pajupilli.

Paulake punus pisikest pärga.

9. Millal kirjutatakse i, millal j.

87. Märkin tähe **i** ühe kriipsuga ja **j** järel oleva tähe kahe kriipsuga.

ilm	ik-ka	joo-nis-tan
leib	is-tub	hoo-lit-ses
toit	tah-tis	sir-gu-sin

Näidis: ilm, leib

Täht **i** kirjutatakse kaashääliku ees.

88. Märkin tähe **i** silbi lõpul.

sai	lu-bi	sõi-de-ti
või	va-ri	tei-si-ti
kui	ki-vi	pii-lu-ti

Näidis: sai, või

Täht **i** kirjutatakse sõna või silbi lõpul.

89. Tõmban **i** alla ühe kriipsu või kirjutati **i** värvilise pliiatsiga. Kaashäälikule **i** järel tõmban kaks kriipsu alla.

I

Ar-no ho-bu-ne.

Tä-di kin-kis Ar-no-le pa-pist ho-bu-se. Sel-le ni-mi o-li Es-ku. Ar-no o-li vä-ga rõõ-mus. Ta män-gis o-ma ho-bu-se-ga hom-mi-kust õh-tu-ni.

II

Ka-val Min-si.

Ka-val Min-si hii-lis lin-du. Se-da nä-gi väi-ke Ai-no. Ta kut-sus Min-si köö-ki. Lin-nu-ke len-das puu ot-sa. Kas-si-ke sai köö-gis pii-ma.

90. Märgin tähe **j** ühe kriipsuga ja **j** järel oleva tähe kahe kriipsuga.

jalg	ju-ba	tõr-ju-ja
joon	jõ-gi	har-ja-ja
jää	Jü-ri	kir-ju-ta-ja

Näidis: jalg, joon

Täht **j** kirjutatakse silbi algul täishäälikute ees.

91. Märgin tähe **j** ühe kriipsuga või kirjut
tan **j** värvilise pliiatsiga. Täishäälikule **j** järel
tõmban kaks kriipsu alla.

I

Pu-na-ne lipp leh-vis ma-ja här-jal.
Min-di ja-lu-ta-ma jär-ve äär-de.
Järv pol-nud veel jääst va-ba.
Jaak jook-sis jär-ve ää-rest ko-ju.

II

Ke-va-del on väl-jad lu-mest pal-jad.
Met-sas on ju-ba hal-jas sam-mal.
Va-hel sa-jab soo-ja vih-ma.
Kar-ja-ne a-jab kar-ja met-sa.

---

10. Ainsus ja mitmus.

92. Vaatlen antud sõnu.

Üks asi	Palju asju
uus sulg	uued suled
hea raamat	head raamatud
kena pinal	kenad pinalid
odav vihik	odavad vihikud
punane paber	punased paberid

93. Vaatlen antud lauseid.

Ainsus	Mitmus
Koer valvab.	Koerad valvavad.
Hobune hirnub.	Hobused hirnuvad.
Tall määgib.	Talled määgivad.
Konn krooksub.	Konnad krooksuvad.

Mitmuse lõpp on **d**.

94. Kirjutan antud lausete hulgast ainult need laused, mis on ainsuses. Pealkirjaks —

Lauseid ainsuses.

Rongad on mustad linnud.

Ronk on must lind.

Oravad ronivad osavasti.

Väike orav hüppas oksalt oksale.

Sipelgas on väga virk putukas.

Sipelgad on väga virgad putukad.

Kutsikad armastavad mängida.

Kutsikas armastab mängida.

Mesilased koguvad mett.

Mesilane kogub mett.

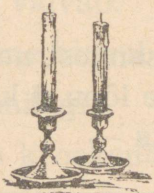
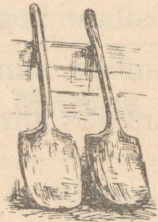
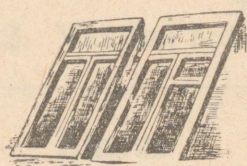
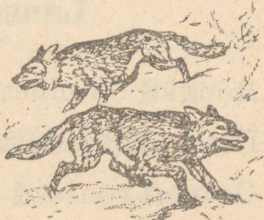
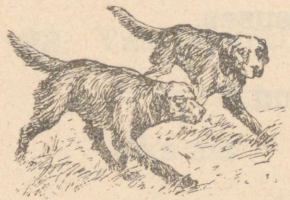
Lambad annavad villa.

Lammas annab villa.

95. Kirjutan eelmisest ülesandest need laused, mis on mitmuses. Mitmuse lõpu **d** kirjutan värvilise pliitsiga. Pealkirjaks —

Lauseid mitmuses.

96. Koostan antud piltide järgi 8 lauset mitmuses.

11. Olevik ja minevik.

97. Kirjutan harjutuse ära ja tõmban jämendatult trükitud lõppudele kriipsu alla.

Olevik.

Mina	kirjutan	nüüd.
Sina	kirjutad	nüüd.
Tema	kirjutab	nüüd.
Meie	kirjutame	nüüd.
Teie	kirjutate	nüüd.
Nemad	kirjutavad	nüüd.

Minevik.

Mina	kirjutasin	eile.
Sina	kirjutasid	eile.
Tema	kirjutas	eile.
Meie	kirjutasime	eile.
Teie	kirjutasite	eile.
Nemad	kirjutasid	eile.

98. Kirjutan antud eeskujul punktjoone asemele tarvilised tähed. Algan iga lause suure algustähega ja panen iga lause lõppu punkti.

kana mune...		kana... mune.....
lind laula...		linnu... laula.....
lill lõhna...		lille... lõhna.....
hiir näri...		hiire... näri.....
koer haugu...		koera... haugu.....

Näidis: Kana muneb.
 Kanad munevad.

99. Valin kahest veerust sobivad sõnad ja kirjutan mõttelt õiged laused.

Kes mida tegi.

Hiired		ruigas <u>id</u> .
Konnad		kukkus <u>id</u> .
Kärbsed		piuksus <u>id</u> .
Käod		krooksus <u>id</u> .
Karud		pirises <u>id</u> .
Põrsad		ümis <u>id</u> .

Näidis: Hiired piuksusid.

100. Kirjutan antud laused minevikus.

1. Ojad vulisevad. 2. Tuuled puhuvad.
3. Kalad ujuvad. 4. Linnud lendavad. 5. Oravad ronivad. 6. Lapsed kilkavad. 7. Tähed säravad.

Näidis: Ojad vulisesid.

12. Ülesandeid kordamiseks.

101. Loen vaikselt kõik laused mitu korda läbi. Kirjutan vaid need laused, milledes kõnelakse talvest. Pealkirjaks —

Lauseid talvest.

Päike kõrvetab väga.

Kõikjal on palju lund.

Põldudel lõigatakse rukist.

Lapsed meisterdavad lumimeest.

Linnukesed püüavad putukaid.

Külm näpistas eile Antsu kõrvu.

Supeldakse ja pritsitakse üksteist veega.

Lumi krudiseb saanijalaste all.

102. Täiendan poolikuid lauseid. Selleks valin sõnu alt sulgudest.

I

Kes millega ennast kaitseb.

Hunt kaitseb ennast	
Lehm	Kass . . . . .
Hobune	Koer . . . . .
Siil	Kull . . . . .

(küüntega, sabaga, kapjadega, hammas-
tega, sarvedega, nokaga, okastega)

II

Kus mida hoitakse.

Raamatuid hoitakse	
Sulgi hoitakse	
Suhkrut hoitakse	
Võid hoitakse	
Vilja hoitakse	
Kartuleid hoitakse	

(kartulikoopas, sulekarbis, suhkrutoosis,
võikarbis, viljaaidas, riulil)

103. Kirjutan ainult vastused õiges järjekorras.

I

Varblane.

1. Kes keksis lumisel õuel?
2. Kelle kõhuke oli tühi?
3. Missugune Maimu puistas linnule terakesi?
4. Mida tegi värvuke?

Rõõmsalt sirtsudes lendas värvuke sööma.
Linnukese kõhuke oli tühi.

Tilluke varblane keksis lumisel õuel.

Väike Maimu puistas linnule terakesi.

II

Jõudu katsumas.

1. Kuhu läksid Eero ja Juku jõudu katsuma?
2. Kes tuli vaatama poiste võistlust?
3. Mis oli tasavägine?
4. Kes oli kellest siiski napilt tugevam?

Võistlus oli tasavägine.

Onugi tuli vaatama poiste võistlust.

Eero oli Jukust siiski napilt tugevam.

Eero ja Juku läksid õue jõudu katsuma.

104. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates antud küsimustele.

Lumesõda.

Kuhu ruttasid lapsed pärast tunde? Missugune lumesõda läks kohe lahti? Mis aina vihisid? Kes peitis end puu taha? Missuguses tujus olid lapsed?

105. Leian kahesõnalisele lausele lisaks sobiva kolmanda sõna. Sõnu valin püstjoone tagant. Jämendatult trükitud tähtedele tõmban kriipsu alla.

I

Kass mängib	hällis.
Part ujub	õues.
Lind laulab	põrandal.
Koer haugub	vees.
Laps magab	oksal.

Näidis: Kass mängib põrandal.

II

Taat künnab	sõraga.
Eit vaidleb	nokaga.
Siga tuhneb	adraga.
Vähk pigistab	kärsaga.
Lind sööb	eidega.

III

Laudu hõoveldame	harjaga.
Riideid puhastame	noaga.
Leiba lõikame	hõovliga.
Rauda taome	äkkega.
Põldu äestame	haamriga.

106. Loen küsimusi ja vastuseid hoolikalt. Leian teises veerus õige sõna, mis vastab jämen-
datult trükitud sõnale.

I

1. Kes munes?	1. Kana munes.
2. Mida tegi kana?	2. Kana munes.
3. Mille munes kana?	3. Kana munes muna.
4. Missuguse muna munes kana?	4. Kana munes suure muna.
5. Kuhu munes kana suure muna?	5. Kana munes suure muna lakka.
6. Kelle kana munes suure muna lakka?	6. Kusti kana munes suure muna lakka.

II

1. Kes näugus?	1. Miitsu näugus.
2. Mida tegi Miitsu?	2. Miitsu näugus.
3. Kuidas näugus Miitsu?	3. Miitsu näugus hale- dasti.
4. Missugune Miitsu näugus haledasti?	4. Väike Miitsu näu- gus haledasti.
5. Kelle väike Miitsu näugus haledasti?	5. Asta väike Miitsu näugus haledasti.

107. Loen läbi enne jutu, siis küsimused.
Kirjutan ainult küsimused õiges järjekorras.

I

Kelgutamas.

1. **Väike** Eedi läks kelgutama.
2. Tark **Muri** ruttas ka ühes.
3. Eedi kelgutab **kaks tundi**.
4. **Õhtul** oli poisil hea söögiisu.

Mitu tundi kelgutab Eedi?

Millal oli poisil hea söögiisu?

Kes ruttas ka ühes?

Missugune Eedi läks kelgutama?

II

Lea abi.

1. Õues **roogiti** lund.
2. Seda nägi väike **Lea**.
3. Ta ruttas kohe **vanaisale** appi.
4. Nüüd edenes töö **palju kiiremini**.

Kellele ruttas ta kohe appi?

Mida tehti õues?

Kuidas edenes nüüd töö?

Kes nägi seda?

108. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates antud küsimustele.

Talvel.

Missugune oli ilm? Kes veeretaskid kuule ja kes seadis neid üksteise otsa? Missugune Juta oli oma kelguga ka väljas? Kes muidugi haukus lumimeest? Kuhu rutati hiljem?

109. Loen antud lookese hoolikalt läbi. Hiljem kirjutan sama tüki lühendatult ja täiendan poolikud laused. Lause lõppu panen punkti.

Talveõhtu kodus.

Väljas on pime ja külm. Vanaema koob sukka. Väike Tiitsu mängib lõngakeraga. Va-

nem õde Aino loeb põnevat juttu. Ants istub pingil, Leili seisab ta kõrval. Nad vahivad pilte. Ema talitab köögis. Isa loeb ajalehte. Mõnus on talveõhtu soojas toas.

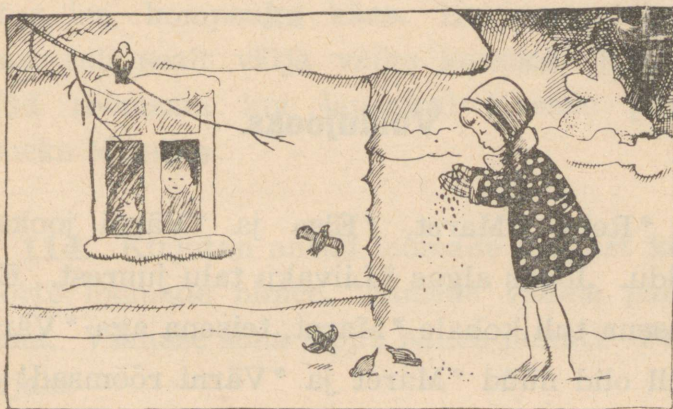
Talveõhtu kodus.

Väljas on pime ja . . . . . Vanaema koob . . . . . Ants istub pingil, Leili . . . . . Nad vahivad . . . . . Mõnus on talveõhtu soojas . . . . .

110. Koostan suuliselt neli lauset selle kohta, mida ma nägin ja kuulsin aktusel P u n a - a r m e e a a s t a p ä e v a puhul.

111. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates antud küsimustele.

Ilus tegu.

Mida tegid õues näljased linnukesed? Kuhu ruttas väike Aili teradega? Kes aga jäi tuppa akna taha linde vahtima? Kuidas nokkisid linnukesed teri? Kes sirtsusid hiljem tänulikult?

112. Loen antud jutukesi. Tärnidega märgitud nimede asemele kirjutan teised nimed.

***Heljo *Reks.**

Tädi *Liisi tõi *Heljole kena koerakese. *Heljo pani oma koerale nimeks *Reks. Varsti sai *Reks *Heljo paremaks sõbraks.

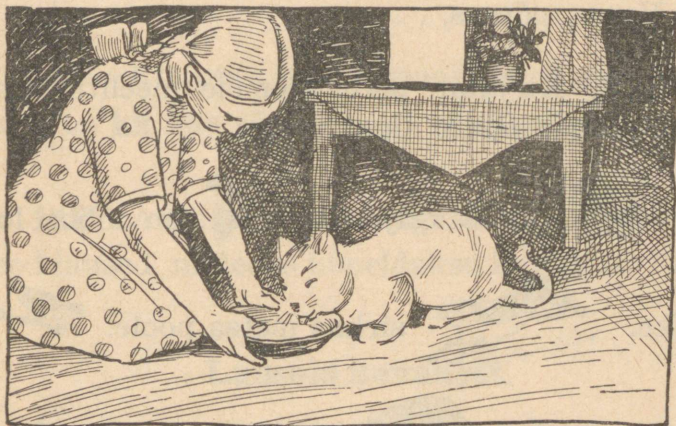
Võidujooks.

*Rein, *Maret, *Elsa ja *Värni jooksid võidu. Jooks algas *Liivaku talu juurest. Esi-
mesena tuli kohale *Maret, teisena aga *Värni. Küll olid nüüd *Maret ja *Värni rõõmsad!

113. Kirjutan **k, p, t** värvilise pliiatsiga.

Lapsuke ja Miisuke.

Elas kord tilluke lapsuke, kes igatses endale kassikest. Tuli lapsukese sünnipäev. Tuppa

astus isa, kompsuke käes. Kui ta pakikese avas, tuli sealt välja väike kassike. Kes oli nüüd rõõmsam kui lapsuke! Kassile pandi nimeks Miisuke.

114. Kirjutan antud loomade hulgast kõik noorte loomade nimed. Nimede vahele panen koma. Viimase sõna lõppu panen punkti. Pealkirjaks _____

Noori loomi.

Hobune, varss, siga, põrsas, koer, kutsikas, lammas, talleke, kass, kassipoeg, lehm, vasikas, kana, tibu.

Noori loomi.

Varss, põrsas, . . .

115. Kirjutan pildi asemele meelitusnime. Lause algan suure algustähega.

kires valjusti.

on lõbus loo-

make.

sirkas metsa poole.

istus oksal.

läheb jalutama metsa.

aga jooksis väledasti.

lõi

sulpsu vees.

(oravake, siilike, kalake, kukeke, jäneseke, linnuke, hobuseke)

116. Valin sulgudest lausete kirjutamisel ainult ühe sõna. Kirjutan jutukese ilma sulgudeta.

Esimesed kuldnokad.

Lumi on (kadunud, sulanud). Päike (naeratab, paistab) juba kõrgelt. Ühel (kuul, päeval) nägid Ants ja Anni, et kase otsas (häälitseb, laulab) kuldnokk. Lapsed (tõttasid, jooksid) tупpa ja (kuulutasi, seletasi) kõigile, et kuldnokad on juba (siin, seal).

117. Kirjutan oma lugemikust 8 sõna, milles on **kk** kas sõna keskel või lõpul.

118. Antud lausete hulgast kirjutan ainult need laused, milles kõneldakse kevadest. Pealkirjaks —

Lauseid kevadest.

Õu oli kaetud paksu lumega.

Lapsed ruttasid lumimeest tegema.

Meil on juba päris soojad ilmad.

Külm näpistas Andrese sõrmi ja kõrvu.

Jüri olevat eile lōokest näinud.

Eks kevad meelita laululinnud tagasi.

Kõikjal nirisevad juba veed.

Asutakse suure õhinaga suusatama.

Puudele ilmuvad hiirekõrvad.
Aednikud askeldavad hoolega aedades.
Laine ja Leo aga lähevad kelgutama.

119. Lisan antud jutule veel kolm lauset.

Varajasel kevadel.

Päike soojendab. Mahe tuuleke puhub üle maa. Linnud ehitavad pesi. Lapsed mängivad õues. Vanaisa võtab ühed aknad eest ära.

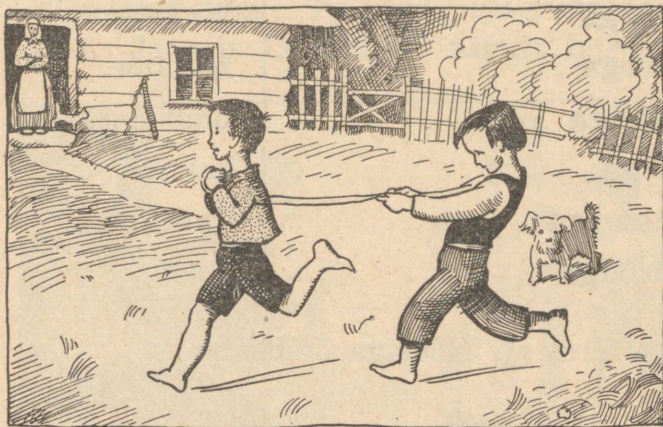
120. Kirjutan oma lugemikust 8 sõna, mil-
ledes on **pp** kas sõna keskel või lõpul.

121. Loen jutu ja küsimused hoolikalt läbi.
Kirjutan vihikusse ainult küsimused, kuid õiges järjekorras.

Head sõbrad.

1. Juku ja Jaan on head sõbrad.
2. Poiste mõnus seltsiline on tark Ponku.
3. Sageli poisid mängivad hobust.

4. Väle ja tark Ponku ei lahku oma sõpradest.
5. Pärast pikka jooksu puhatakse.
6. Hiljem hullatakse Ponkuga.

Kes on poiste mõnus seltsiline?
Missugused sõbrad on Juku ja Jaan?
Kes ei lahku oma sõpradest?
Millal puhatakse?
Mida teevad poisid sageli?
Kellega hullatakse hiljem?

122. Kirjutan punktjoone asemele niisuguse sõna, et see ühes eelmise sõnaga annab õige ja kõigile arusaadava lause. Sõnu valin püst-kriipsu tagant. Lause lõppu panen punkti.

I

Millega mida teeme.

Nõelaga	kirjutame.
Kirvega	niidame.
Vikatiga	õmbleme.
Sulega	raiume.
Haamriga	kaevame.
Labidaga	taome.

Näidis: Nõelaga õmbleme.

II

Kuidas loomad häälitsevad.

Kass	hirnub.
Koer	rõhib.
Hobune	kraaksu b .
Siga	ammub.
Vares	haugub.
Lehm	näub.

123. Kriipsutan alla **g** ja **k** või kirjutan nad värvilise pliiatsiga.

Lühike jutuke.

Elas kord eideke. Ta otsis midagi maja igast nurgast. Ja mis ta leidis? Ainult hiire, ühe

pisikese hiirekese, kellel oli tibatilluke sabake. Oleks sel hiirekesel olnud pisutki pikem sabake, siis oleks seegi jutuke pisut pikem.

124. Kriipsutan alla kaks ühesugust kõrvu-seisvat kaashäälikut või kirjutan nad värvilise pliiatsiga.

I

1. Seep vahutab. 2. Sepp taob rauda. 3. Lamas lamas aasal. 4. Kas ka mina tohin sinna

minna? 5. Jah, ka sina võid sinna minna!
6. Penil on külm nina. 7. Kanad magavad pennil.

II

1. Kuhu pani Helle väikese panni? 2. Pikk jalg, pikk samm. 3. Kass on siiski tige loom.
4. Kott ei pea vett. 5. Vurr veereb vurinal.
6. Tiik on konnade riik. 7. Ilus õun, uss sees.

III

1. Nagu kass, nõnda ka rott. 2. Kott ei pea vett.
3. Takka tuleb targem. 4. Teine koer tunneb teist.
5. Põllu nagu näitab põllumehe tegu. 6. Hooletus ees, õnnetus taga.

125. Kirjutan eelolevast ülesandest kõik sõnad, milledes on **kk, pp, tt**.

126. Kirjutan ainult vastused õiges järjekorras.

I

Palli mängimas.

1. Kes kinkis Ellile toreda palli?
2. Kelle kutsus Elli palli mängima?
3. Mida tegi väike Heino?

Elli kutsus ka Silvi ja Laine palli mängima. Väike Heino vaatas mängimist ainult pealt. Tädi Liisi kinkis Ellile toreda palli.

II

Ruudi — loomade sõber.

1. Mitu jänkut oli Ruudil?
2. Kes hoolitses oma hoolealuste eest korralikult?
3. Miks ei kartnud tillukesed loomad Ruudit?
4. Kelle eest hoolitses veel väike loomade sõber.

Tillukesed loomad ei kartnud Ruudit, sest Ruudi ei teinud neile paha.

Poiss hoolitses oma hoolealuste eest korralikult. Ruudil oli kaks jänkut.

Väike loomade sõber hoolitses veel partide eest.

127. Kriipsutan alla kolmesilbilised sõnad.

Esimesel mail.

Esimene mai on töötava rahva suurim püha. Sellel päeval korraldatakse meie suurel kodumaal rongkäike. Kõikjal lehvivad siis punased

lipud. Kõikjal näeme siis punaseid kangaid loosungitega.

Elagu Lenini-Stalini partei!

128. Kirjutatan lisaks antud loosungitele veel 4 või 5 loosungit.

Loosungeid.

Elagu Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit!

Elagu võitmatu Punaarmee!

Elagu meie suur õpetaja sm. Stalin!

. . . . .
. . . . .
. . . . .

129. Koostan suuliselt lauseid, milledes on mõni allpool antud sõna. Sõnu muudan, kui see on tarvilik.

traktor	seinaleht	lööktööline
mootor	Punaarmee	stahhaanovlane
bensiin	plakat	raadio

nafta	loosung	telefon
artell	miiting	klubi
kolhoos	aparaat	portfell
pioneer	signaal	Punane nurk

130. Algan iga lause suure algustähega ja panen iga lause lõppu punkti.

Antsu lennuk.

Ants oli meisterdanud lennuki ta keeras lennuki propellerist üles ja laskis sõiduki minema lennuk sõitis mööda maad ja tõusis siis õhku küll oli ilus vaadelda lennuki lendu

131. Kirjutan lünka nõutava nime. Lause lõppu panen punkti.

Minu nimi on

Minu isa nimi on

Minu ema nimi on

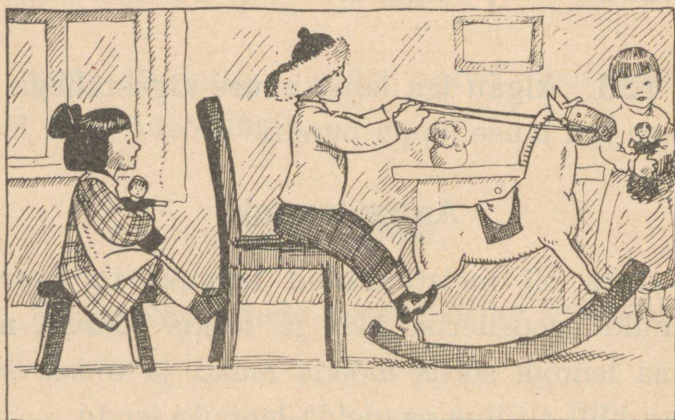
Minu sõbra nimi on

132. Kriipsutan alla **d** ja **t** või kirjutan nad värvilise pliatsiga.

Mängimas.

Vihmased ilmad sunnivad lapsi toas mängima. Selleks valitakse lõbus mängunurk. Juku

asetab oma kiikhobuse tooli ette. Manni istub pingile. Juta vaatab sõitu eemalt. Sõidetakse linna onu poole. Juku on alati voorimees.

133. Kirjutan oma lugemikust 8 sõna, mil-
ledes on **tt** kas sõna keskel või lõpul.

134. Kirjutan **g, b, d** värvilise pliiatsiga.

Tiiu kassike.

Tiiul on armas kassike. Sageli silitab lap-
suke ta pead. Tiiu armastab oma kassi väga.
Kassikesel on pikad vurrud, kõverad küüned,
teravad hambad. Tiiu kassike jookseb, hüppab,
mängib, lööb nurru, peseb käpaga nägu, püüab
linde ja hiiri.

135. Kirjutan punktjoone asemele sobiva sõna. Sõnu valin paremal pool püstjoont olevatest sõnadest. Jämendatult trükitud tähtedele tõmban kriipsu alla.

I

Lind	sulab.
Kera	puhub.
Sool	torkab.
Oja	lendab.
Nõel	õitseb.
Tuul	veereb.
Lill	voolab.

Näidis: Lind lendab.

II

Lilled	kilkavad.
Hiired	lõhnavad.
Kassid	pauguvad.
Lapsed	mängivad.
Püssid	hüüavad.
Pillid	näriivad.

136. Kirjutan õiges järjekorras ainult vastused antud küsimustele.

See oli suvel.

Mis tõusis metsa tagant?
Kus lõõrisid lõokesed?
Kes kukkus kuusikus?
Kelle hele laul kostis eemalt mäelt?
Missugust vankripõrinat kuuldus?
Kes klähvisid kuskil?

Lõokesed lõõrisid siniõhus.
Eemalt mäelt kostis karjase hele laul.
Päike tõusis metsa tagant.
Kuuldus kaugenevat vankripõrinat.
Koerad klähvisid kuskil.
Kägu kukkus kuusikus.

137. Jätkan sõnade poolitamist sidekriipsu abil.

kü-bar	küü-nal	hak-kan
redel	peenar	hüppan
värav	höövel	ruttan
sepik	poogen	lükkan
pagar	koorem	tõttan
sibul	kaaren	lippan

138. Kirjutan antud laused niisuguses järjekorras, et saan jutu.

Lumekelluke.

Nüüd on ta esimene kevadekuulutaja.

Lumekelluke on varajane lilleke.

Varsti on möödas ta õitseae.

Pikk oli ta uni.

139. Kirjutan punktjoone asemele sobiva sõna. Algan lause suure algustähega ja panen lause lõppu punkti. Sõnu valin alt sulgudest.

Leib on söök. Vesi on jook.

. . . . . on vürts. . . . . on söök.
. . . . . on jook. . . . . on vürts.
. . . . . on söök. . . . . on söök.
. . . . . on vürts. . . . . on jook.

(kali, piim, pipar, kohv, juust, kala, liha, muna, sai, äädikas, vorst, suhkur, sepik, tee, puder, mõdu, heeringas)

140. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates antud küsimustele.

Eksiteel.

Kes läksid läbi metsa onu poole? Mis viis lapsed eksiteele (teerada)? Kes olid suures kitsikuses? Mida märkas äkki vennake? Kuhu jõudsid varsti lapsed?

141. Kirjutan oma lugemikust 10 sõna, milledes on **j**. Ühtlasi märgin tähe **j** ühe kriipsuga ja **j** järel oleva tähe kahe kriipsuga.

142. Kirjutan pala minevikus.

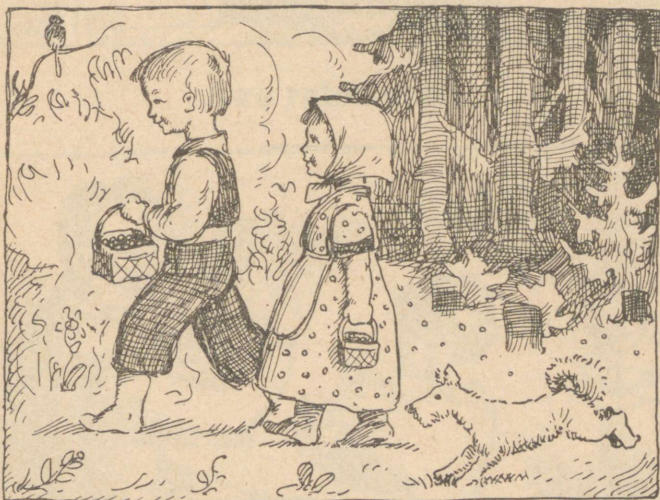
Elu metsas.

Linnud laulavad. Mardikad põrisevad. Säased tantsivad. Oravad hüppavad oksalt oksale. Lapsed korjavad marju. Eidekesed tassivad kuivi oksi hunnikusse. Kütid otsivad vana rebase pesa. Koerad aga jooksevad ja klähvivad.

Näidis: Linnud laulsid.

143. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates antud küsimustele.

Marjul.

Kuhu lähevad Juss ja Mall? Kes ruttab ka lastega metsa? Mis on lastel varsti marju täis?

Millal minnakse koju raskete marjakorvidega?
Mida keedetakse kodus korjatud marjadest?

144. Kirjutan lünka õige arvu tähtedega.

Ajast.

Aastas on . . . . . kuud. Nädalas
on . . . . . ööd ja päeva. Öös-päevas
on . . . . . tundi. Tunnis on . . . . .
minutit. Minut vältab . . . . . sekundit.

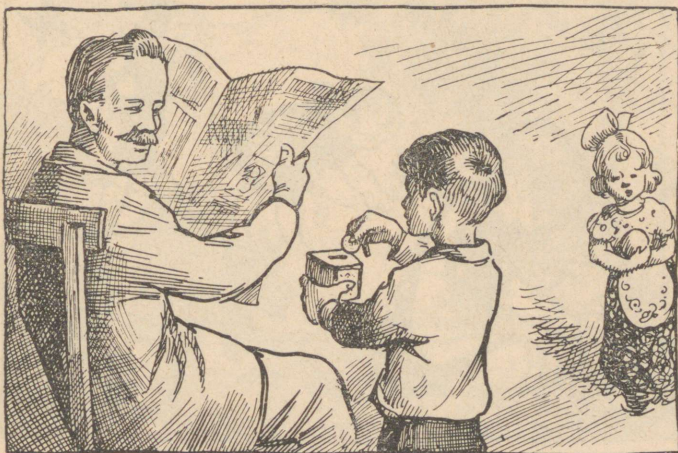
(seitse, kakskümmend neli, kuusküm-
mend, kaksteistkümmend)

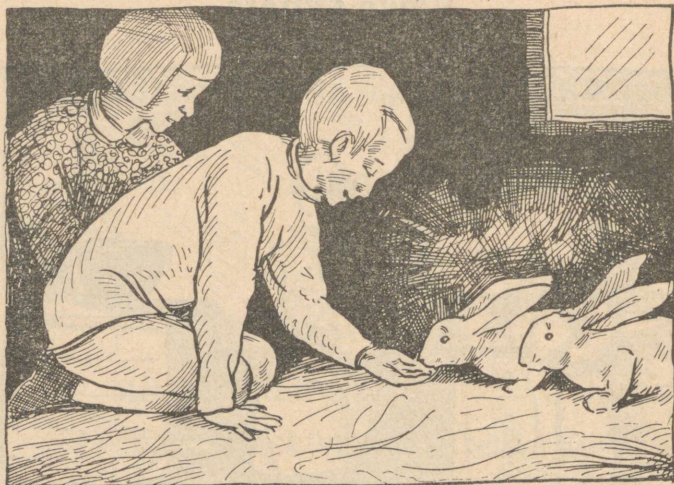
13. Pilte ühisteks kirjanditeks. Väike avitaja.

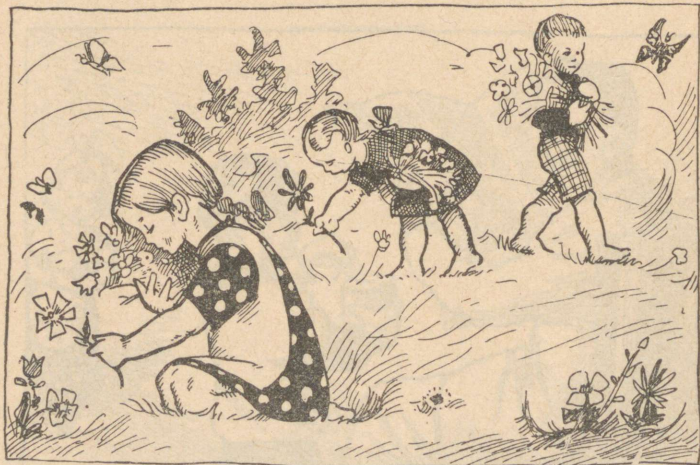
Avo rahakassa.

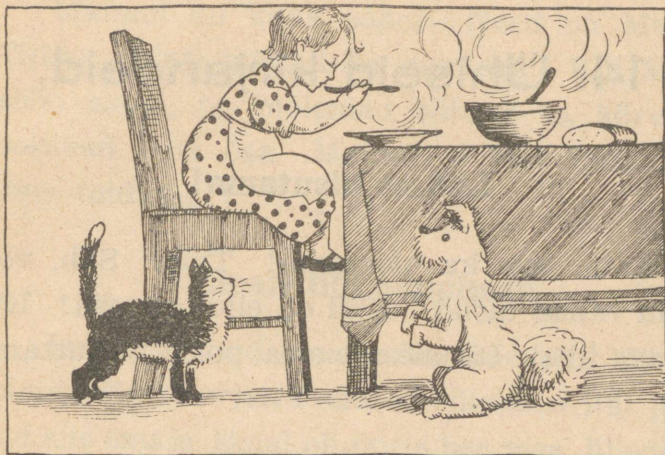
Loomade sõbrad.

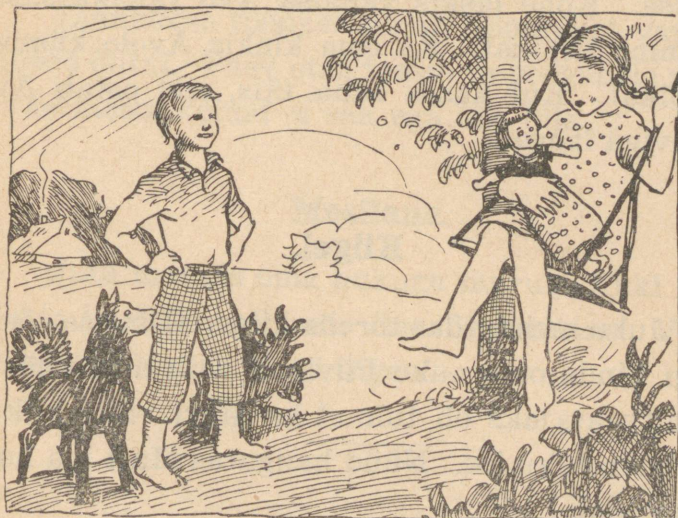
Emale lilli noppimas.

Maimu sõbrad.

Kiigel.

14. Ühiseid kirjandeid.

Lähme uisutama!

Ants, tule ka uisutama! Tule! Säh, võta minu vanad uisud! Küll oli eile tore jää! Küll oli aga libe! Lähme minema, poisid! Ruttame!

Avo rahakassa.

Oli Avo sünnipäev. Isa kinkis Avole rahakassa. Kohe laskis vanaisa Avo rahakassasse kümme kopikat. Ka ema kinkis Avole kümme kopikat. Kui kassa raha täis, siis ostab Avo kruviga laeva.

Kiigel.

Juku meisterdas toreda kiige. Esimese sõidu tegi Linda oma nuku Pilviga. Kiik liikus hästi. Pealtvaatajaks oli tulnud ka Muri. Siis kiikus meister Juku ise. Nüüd haugatas Muri iga hoo võtu ajal.

Maimu sõbrad.

Maimul on kaks sõpra. Need on Muri ja Tiitsu. Alati mängib ta nendega. Kui Maimu sööb suppi, on mõlemad sõbrad ta kõrval ja ootavad oma osa. Maimu ei jäta oma sõpru ilma toiduta.

Emale lilli noppimas.

Lapsed läksid emale sünnipäevaks lilli noppima. Nad korjasid suured sületäied lilli ja viisid siis emale. Emal oli üpris hea meel lillede üle.

Linnukese tööpäev.

Linnukese tööpäev algab hommikul vara ja lõpeb õhtul. Päev otsa tassib ta poegadele süüa. Väetikeste kõhud ei saa ega saa täis.

Mesilane.

Juta mängis oma nukuga murul. Äkki kuulis ta imelikku pörinat. See oli mesilane. Väike tiivuline lendas edasi-tagasi.

---

15. Tähestik püst- ja kaldkirjas.

Nöörpüstkiri.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh
Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx
Yy Zz Õõ Ää Öö Üü Šš Čč Žž
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 . , ; : " ! ? - - ( ) [ ] { } \$

Nöörkaldkiri.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg
Hh Ii Jj Kk Ll Mm
Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt
Uu Vv Ww Xx Yy Zz
Õõ Ää Öö Üü Šš Čč Žž
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0, . , ; : " ! ? - - ( ) [ ] { } \$

Paispüstkiri.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh
Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx
Yy Zz Öö Ää Öö Üü Šš Čč Žž
1234567890 ... " ! ? . - ( ) | } §

Paiskaldkiri.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg
Hh Ii Jj Kk Ll Mm
Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt
Uu Vv Ww Xx Yy Zz
Öö Ää Öö Üü Šš Čč Žž
1234567890, ... " ! ? . - ( ) | } §

Sisujuhataja.

	Lk.
1. Lause ja sõna	3
2. Silp	29
3. Häälik ja täht	33
4. Suur algustäht nimedes	34
5. Täis- ja kaashäälik	40
6. Lühike ja pikk häälik	44
7. Tegelik tutvumine g-, b-, d- ja k-, p-, t- ga	49
8. Sõna algul k, p, t	54
9. Millal kirjutati i , millal j	57
10. Ainsus ja mitmus	60
11. Olevik ja minevik	63
12. Ülesandeid kordamiseks	65
13. Pilte ühisteks töödeks	93
14. Ühiseid kirjandeid	96
15. Tähestik püst- ja kaldkirjas	98

Vastutav toimetaja M. Rauk. Korrektor B. Vahi. Tehniline toimetaja H. Treumann. Laduda antud: 10. IV 1941. Trükki antud: 12. V 1941. Trükitähtede arv trükipoognas: 22080. Trükipoognate arv: 6 $\frac{1}{4}$. Autori arvutuspoognate arv: 2,58. Kirjastuse arvutuspoognate arv: 2,66. Trükiarv: 20150 eksemplari. Kaust: D5. Paber: 56:79 cm $\frac{1}{32}$. Trükikoja tellimise № 1031. MB 1399. Trükikoda „Tartu Kommunist“, Tartu, Ülikooli tänav 21/23.

Печатано на эстонском языке.

П. Пусеп и другие. Учебник эстонского языка для начальных школ I. ГИЗ Педагогическая Литература, Таллинн. Типография „Тарту Коммунист“, Тарту, улица Юликооли 21/23.

2

Siisijärjestys

14

- 1. Luonnos
- 2. Pöytäkirja
- 3. Hallituksen esitys
- 4. Eduskunnan päätös
- 5. Tarkemman selvityksen esitys
- 6. Eduskunnan päätös
- 7. Työnkäsittely
- 8. Eduskunnan päätös
- 9. Hallituksen esitys
- 10. Eduskunnan päätös
- 11. Työnkäsittely
- 12. Eduskunnan päätös
- 13. Työnkäsittely
- 14. Eduskunnan päätös

15
16
17
18
19
20

Eduskunnan puolesta
Pöytäkirja

Rbl. 2.—

A-12857

I

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00844946 6